

Gå till botten

– ny utställning på Marinmuseum

Emma Having

Kulturlandskapet under vatten kan ge oss kunskap om vår historia. I djupet kan vi finna information som sedan länge försvunnit på land. Under ytan finns spår av boplatser från forntiden, fornborgar, pålspärrar, hamnar, ankarplatser, skeppsvrak och så vidare. Skattsökare har funnits i alla tider medan undervattensarkeologin är en relativt ny vetenskap. Skillnaden dem emellan är dock betydande. En arkeolog bärar inte bara värdefulla föremål utan arbetar också systematiskt med att kartlägga och dokumentera en fyndplats.

Redan på 1930-talet utfördes marinarkeologiska undersökningar i vårt land. Det var pionjären kommandörkapten Carl Ekman, som med hjälp av flottans dykare och civila tungdykare från Kalmar varv, undersökte örlogsskeppet *Elefanten* som förläste i Kalmarsund 1564. Men det var först på 1960-talet som det utfördes en undervattensarkeologisk undersökning där kraven på exakthet var lika högt ställda som för arkeologi på land. Den ökande kunskapen om våra marina lämningar ledde år 1967 till att forminneslagen i Sverige kom att omfatta även skeppsvrak. Detta innebär att det är förbjudet att rubba, skada, bärga eller på annat sätt göra ingrepp på vrak som är hundra år och äldre.

Vrak som kunskapskälla

På havets botten är skeppsvrak den största fyndgruppen. Tiotusentals fartyg har förläst utanför de svenska kusterna. Cirka 15 000 förlisningar är kända från 1500-talet och fram till våra dagar. Var finns alla dessa skepp? Ett hundratal fartyg från perioden 1500–1800 har kunnat spåras och identifieras. Av dessa är det bara ett litet antal som har bärgats eller blivit närmare undersökta.

När ett skepp förliser fryses det historiska ögonblicket. Om skeppsvraket får ligga orört finns det möjlighet att studera ett källmaterial som befinner sig nära sitt ursprungliga sammanhang. Ett skeppsvrak kan ses som en historisk uppslagsbok. Örlogsskepp kan beskrivas som ett

litet samhälle. Besättningens personliga tillhörigheter som följt fartyget i djupet ger oss inte bara vetskap om livet ombord, utan kan också berätta om förhållandena i land. På örlogsskepp kan vi också studera allt från avancerad skeppsbyggnadsteknik till bestyckning och utsmyckning.

Utställning i undervattensstunnel

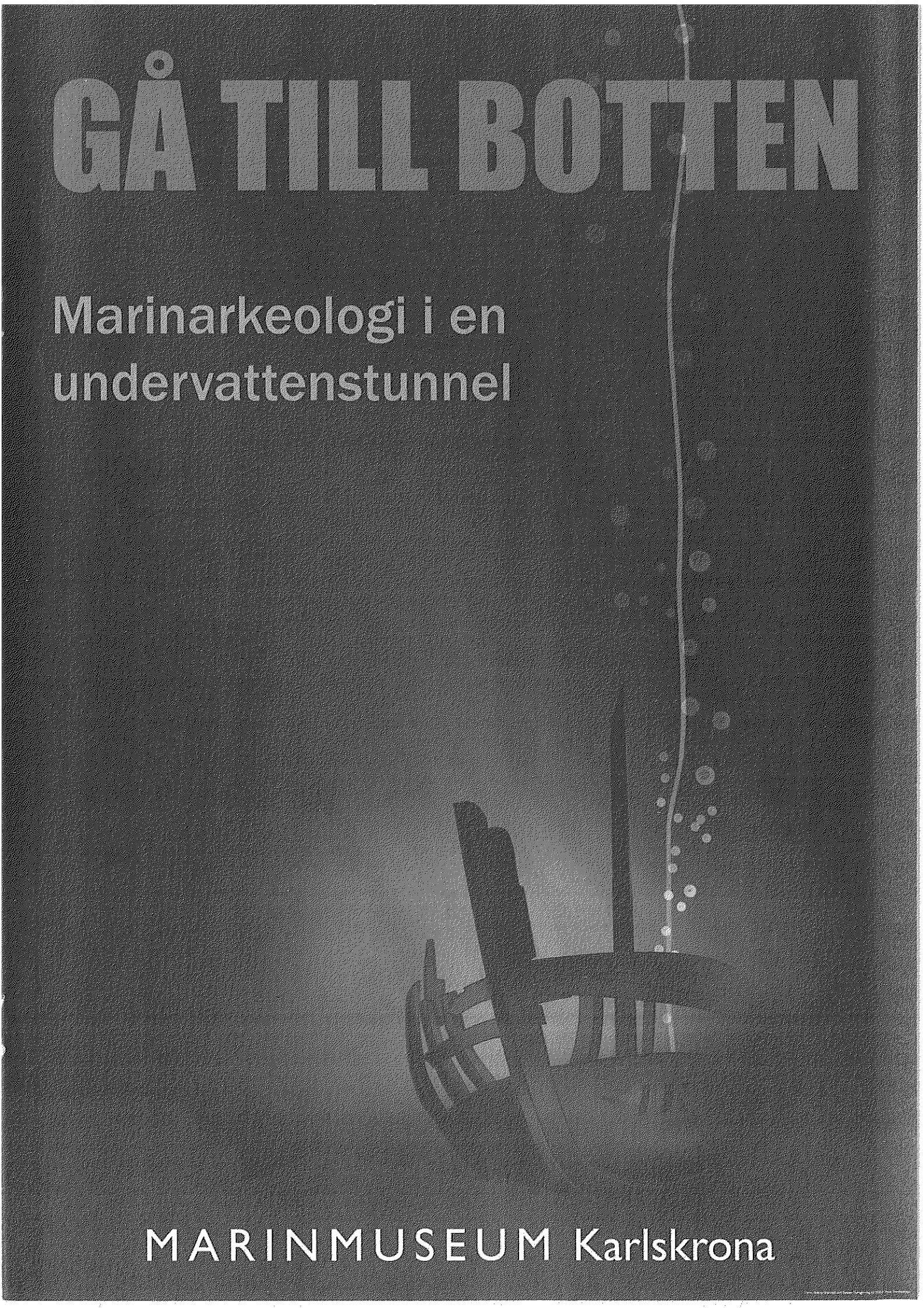
Gå till botten – marinarkeologi i en undervattensstunnel är namnet på Marinmuseums nya basutställning. Utställningen skall genom lysande texter, bilder och föremål ge en ingång i marinarkeologins värld och visa hur marinarkeologen arbetar. Utställningen berättar om vrak i Karlskronatrakten men blickar också ut över Sveriges undervattenskarta, vilken fortfarande till stora delar är ett utforskat område. Kulturlandskapet under ytan kan ge oss ny kunskap och en ökad förståelse för vår historia och det är ett av de viktigaste budskapen i utställningen.

Utställningen presenteras till största delen i Marinmuseums 25 meter långa undervattensstunnel. Genom ventilerna ser man spår av vår historia avteckna sig som ett träskelett mot dybotten. Timmerstockarna är resterna efter ett örlogsskepp byggt på 1700-talet. Utdömd tömdes hon på inventarier, riggades ner och sänktes som utfyllnad.

Är sikten dålig kanske man bara skimtar några mörka skuggor, men det är ofta dessa förhållanden marinarkeologen arbetar under. Är vattnet klart ser man tydligt rester efter spant, bordläggning och kölstock. Genom att presentera en marinarkeologisk utställning i dess rätta element, under vattnet, hoppas vi att besökaren får upp ögonen för den marinarkeologiska världen och dess stora betydelse för historieforskningen. Ovanför tunneln står en datorstation där den vetgirige kan fördjupa sig ytterligare i ämnet.

Emma Having arbetar som utställningsproducent vid Statens maritima museer

GÅ TILL BOTTEN

Marinarkeologi i en
undervattenstunnel

MARINMUSEUM Karlskrona